

Рецензия

от доц. д-р Мария Андиркова, НХА, катедра „Изкуствознание”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” на Ралица Кирилова
за дисертационен труд на тема „Акварелът в българското изобразително
изкуство в периода 60-те-80-те години на XX век”

Ралица Кирилова е завършила специалност „Изкуствознание” в Националната художествена академия, където впоследствие е зачислена за докторант към същата катедра с научен ръководител проф. д. изк. Свилен Стефанов.

За един дисертационен труд най-важен е сполучливият избор на тема, която да е дисертабилна.

Избраната в случая тема „Акварелът в българското изобразително изкуство в периода 60-те – 80-те години на XX век” е много интересна и значима, но досега не е изследвана задълбочено в професионалната българска изкуствоведска литература. Тя съдържа голям изкуствоведски заряд, който именно е провокирал интереса на докторантката.

Дисертационният труд на Ралица Кирилова се състои от 117 страници авторски текст и 72 цветни илюстрации. Разработката има обичайната структура на дисертация - увод, три глави с по няколко подтеми, заключение и накрая библиография.

Изложението започва с уместен увод за въвеждане в темата. Той отговаря на задължителните за всеки научен текст изисквания – в него точно се формулират целите и задачите на дисертационният труд. Тук ясно е очертано полето на изследване, а именно – да се представи обстойно изкуството на акварела от периода на 60-те, 70-те и 80-те години на XX век у нас, както и да се анализира цялостното значение на акварелната техника в българското изкуство. Авторката не си поставя за цел да представи автобиографично всеки един от авторите,

които създават акварелни творби, нито да открие абсолютно всички съществуващи творби, които са създадени по това време, а да създаде цялостна картина на изкуството на акварела през разглеждания период.

Формулирани са и основните задачи, а именно:

- изучаване на технологията и особеностите на акварелната техника
- проучване на историческия период
- посещаване на галерии, разполагащи с акварелни колекции, събиране на снимков и каталожен материал
- събиране на статии, каталози и сборници, издадени и отпечатани през периода на 60-те, 70-те и 80-те години на XX век.

В първа глава, Кирилова разглежда характерните особености на акварелната техника – използваните бои, пигменти, свързватели, както и пространствените проблеми. Тук има и кратка история на това изкуство, възникнало в Европа в средата на XVII по времето на барока и неговите най-видни представители – Никола Пусен, Клод Лорен, Рембранд, Ван Дайк, и достига своя разцвет през XVIII в творчеството на Търнър и Констабъл. Добра идея е превеждането на характерни цитати от съчиненията на Пусен с неговите разсъждения, представи, стил и маниер на работа. Тези големи европейски художници са изходното начало и на акварелното творчество у нас.

Втората глава е посветена на връзката на изкуството и социалната среда през разглеждания 30 годишен период, спирайки се по-подробно на художествените процеси в 60-те години. В това време е приключил сталинския период на соцреализъм, когато изкуството бе използвано да изпълнява пропагандни задачи и пейзажът, включително акварела, е подценяван и изтласкан в периферията, защото не става за тези цели! Сега е реабилитиран, наред с натюрморта и портрета и освободената енергия на художниците се изявява в едно изненадващо разнообразие от смели търсения. Културният избор е направен и той не предписва нито формите, нито конкретния облик, нито изразните средства. В 60-те години доминира идеята за национален стил, който ангажира творците през целия разглеждан 30 годишен период, приемайки различни модификации. През втората половина на 80-те години, когато започва трансформация на режима и

контролът върху изкуството намалява, някои авангардни групи поемат по нов път, но това развитие е пропуснато в разработката. Причината е, че то слабо повлиява на акварела, който няма как да се реализира извън собствените си средства.

В тази глава е намерило място и критическото отражение на акварелното изкуство в медиите и то е оценено като незадоволително за сметка на другите жанрове. Причината е в дългата му изолация и тепърва трябва да се изучават неговите характеристики и възможности.

Изкуството, както почти всяка дейност не може да бъде разбрана извън своя контекст. Тук докторантката се заема с разглеждане и на този проблем, за да изясни политическата и културна обстановка, тогавашните идеи, изисквания и реализации. Поради младостта си естествено не е свидетелка на тези преминали процеси и ги изучава от различни източници. Спира се по-подробно на един източник – докладът на Светлин Русев от 1979 г., публикуван в сп. „Изкуство”. Според оценките в него в страната всичко е наред, художниците продължават да изпълняват задачите, които партията им поставя и така ще бъде и занапред. Приведени са много цитати, последвани от кратки коментари в които Кирилова приема изложението като достоверно, но по-късно в своя текст е отбелязала, че и тогава е имало диктат и контрол.

Третата глава, озаглавена „Автори и техните акварелни произведения в периода 60-те -80-те години у нас. Галерийни колекции” е посветена изцяло на няколко художествени галерии в страната, където докторантката търси, намира и оценява ценни акварелни творби, които и до днес са представителни за това изкуство. След като в Първа глава старателно е изучила акварелните техники, сега открива лесно живописните похвати в творбите на отделните автори, както и техния личен авторски почерк. Този анализ е сред най-добрата част на изследването, в тази част на труда се разполагат, според мен, основните приноси на дисертацията. Тя е издирила и старателно е описала всички налични данни, съхранени снимки и каталози, за да извади от забвение забележителни акварелни творби на автори като Стоян Венев, Дечко Узунов, Васил Стоилов, Александър Поплилов, Константин Щъркелов, Харалампи Тачев, Йордан Гешев, Ненко

